

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXXII рік видання. № 349, липень, 2023

Сергій Лаушкін

*І чужому навчайтесь,
Щі свого не цурайтесь...*

М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Іван Ковач,
Микола Корнищан, Михайло Михайлюк,
Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія

Redacția:

**Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România**

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ **2023 – рік Ольги Кобилянської**
Новела Ольги Кобилянської «За готар».
Між раціонально-реалістичною та модерністично-сакральною перспективами
- ❖ *Леся Українка: штрихи до прижиттєвого образу*
- ❖ *Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики (10)*
- ❖ *З історії української літератури Румунії – міжвоєнний період –*
- ❖ *«Настане день...» (Враження від поетичної книжки Олени Репіної «Жити далі»)*
- ❖ *Україністика Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (LXXXVIII)*
- ❖ *Нова редакція Українського правопису: норми передачі звуків на письмі*
- ❖ *Казковий світ з-під пера Аделі Григоруку*
- ❖ *Анничка (Повість)*
- ❖ *Подина (Уривок з роману «Дикий рай»)*
- ❖ *Свято. IV. Ворог мого ворога (Уривок з роману)*
- ❖ *Пригоди хороброго опришка Григорія Пінті (Уривок з повісті)*
- ❖ *Духовні джерела. Собор Софії Київської*
- ❖ *Дитячі сторінки: Петрусь і чарівна сопілка (Казка)*

Лідія КОВАЛЕЦЬ

ЛЕСЯ УКРАЇНКА: ШТРИХИ ДО ПРИЖИТТЄВОГО ОБРАЗУ

1 серпня 1913 року – 110 літ тому – закінчився земний шлях геніальної письменниці

22 лютого 1871 року в метричній книзі Преображенської церкви повітового містечка Звягель з'явився запис, який стверджував, що в Петра Антоновича Косача і його законної дружини Ольги Петрівни, обоє православного віросповідання, 13 лютого народилась, а 22 лютого охрещена донька Лариса, від себе додамо: відома в літературі, в духовному житті України та людства як Леся Українка.

Про перші тижні, місяці перебування Лесі на світі знаємо небагато. Знаємо, що із народженням цієї своєї другої дитини мати її тяжко захворіла анемією і через це не могла сама годувати й навіть доглядати маля. Знайти, як тоді казали, мамку для Лесі не пощастило, і її почали годувати, що називається, штучно. Але в ті часи штучне годування дітей було незвичним, і тому Леся почала сильно хворіти, виникла навіть загроза для її життя. Тоді батько, Петро Антонович, голова з'їзду мирових посередників, узяв відпустку на службі, щоб доглянути дівчинку. Пильний догляд і виконання лікарських приписів зробили те, що Леся одужала.

Косачі тоді мешкали в невеличкому дерев'яному будинку; зелена, оточена садками вулиця спускалася до мальовничих берегів р. Случ. Коли Лесі сповнилось два роки, сім'я переїхала у більшу і кращу садибу, найняту в однієї польської пані. Це була справжня панська оселя з густим садом, у якому росли, крім садових дерев, липи, тополі й багато кущів бузку і жасмину. Таким чином, перед зором маленької Косачівни в усій своїй красі поставала «матінка-натура-чарівниця», яка була складовою тієї інтелігентної атмосфери, що формувала характер і світ майбутньої геніальної письменниці. Формували той світ і мати – відома літераторка, громадська діячка, батько – юрист, дядько – Михайло Драгоманов, рідні брати й сестри, інші родичі, Старицькі й Лисенки, тісні контакти з простим людом, зрештою, власна праця Лариси Косач над нивою душі своєї.

Тепер, коли перші Лесині стежки нами уявлювані, згадаємо одне побажання нашої дорогої авторки. Леся Українка не раз казала, що не годиться афішувати життя поета. «Не знаю, як для кого, а для мене та хвилина, коли б я побачила свою докладну біографію в друку, була б найприкрішою хвилиною мого життя,

дарма що в моїй біографії не знайшлося б нічого ні особливо цікавого для людей, ні надто ганебного для неї самої». Що ж, її життя нині належить історії. І те, що створив її великий дух, її поетичний геній – все воно живе сьогодні, житиме завтра і вічно.

Власне, кожен з нас за мірою свого розвитку, за мірою свого сприйняття виношує цей свій дорожчий образ. Леся належить усім, хоча знаємо її переважно уривково й неповно. Шкільні, навіть університетські програми лишень готують читача до справжнього осягнення її – однієї з найоригінальніших світових поеток. Це осягнення вимагає значної інтелектуальної підготовки: як у жодного з її попередників в українській літературі, її творчість зіткана з різних мотивів та ремінісценцій світової культури, місто її духу стоїть на перехресті різних епох.

А між тим не секрет, що у свідомості багатьох із нас Леся Українка живе як велика мучениця. Так думають про неї навіть ті, хто не бачив її, скажімо, 110 літ тому, у 1913-му, згорблену і самотню, закутану сірим туманом у свій останній приїзд до Києва. Кажуть, вона налягала тоді всім своїм худеньким тілом на одну ногу, перевалювалась, ледве трималась за рятівну палицю. Кажуть, тільки дивовижно великі очі світили на все лице – бездонні горе-очі. Йшли цих двоє очей, несли вимучене тортурами хвороб стражденне тіло.

Здавалося б, чим не мучениця? Тим паче, що муки виснажували її з дитинства. Але ж мусимо пам'ятати, що з дитинства навчилась вона і «Крізь сльози сміятись». Підстав же для сліз було чимало. Вже у 10 років з'явилися перші ознаки туберкульозу лівої ноги, а незабаром і лівої руки. Потім хвороба перекинулася на легені й нирки. В одному з листів 1912 року Леся називає своє життя постійною війною із сухотами. За цю «тридцятилітню війну» вона перенесла кілька складних і болючих операцій, прикута до постелі, довго перебувала в гіпсі, ходила то за допомогою милиць, то за допомогою складного і важкого апарата на нозі. Де тільки не лікувалась. І ця постійна невблаганна війна тіла і духу.

З прозорливістю Кассандри вона бачила свою подальшу долю: «Мені здається, що я маю перед собою

якусь велику битву, з якої вийду переможцем або зовсім не вийду. Коли у мене справді є талан, то він не загине – то не талан, що помирає від туберкульозу чи істерії! Нехай і заважають мені сі лиха, але зате, хто знає, чи не кують вони мені такої зброї, якої нема в інших, здорових людей...».

А тепер знову кинемо погляд на дитинство, юні літа нашої Леся, бо там відбуваються речі значущі для майбутнього. На диво обдарована дитина вивчає не тільки європейські мови, грецьку й латину, не тільки наповнює душу казковими враженнями чарівного волинського лісу. Не за літами розвинена, вона разом зі своїми ровесниками на руїнах старовинного луцького замку влаштовує «таємничі зібрання» – їй уже тоді світить гордий образ руанської мучениці Жанни д'Арк.

Мати, Олена Пчілка, все зробила для того, щоб Леся та й інші діти вирости глибоко закоханими в літературу, в рідне слово. Одна зі сестер Лесиних, Ольга Косач-Кривинюк, сказала про батька, що він «за все своє життя, не поклав і марної стеблинки поперек Лесиної дороги, а навпаки, як тільки міг і вмів, промітав тую дорогу для неї». Така турботливість батьків зворушлива і повчальна.

Косачі мешкали в Києві поряд з родинами Старицьких і Лисенків. Гурт цих родин був своєрідним bastіоном української культури в гнівному морі реакційного мороку і валуєвських циркулярів – бо ж тоді були такі часи, коли навіть українські пісні дозволяли виконувати французькою мовою.

Високообдарована дівчина весь час була і під любовною опікою свого дядька, відомого вченого і громадсько-політичного та культурного діяча Михайла Драгоманова. Багату бібліотеку дядька Леся так просто й називала – «дорогий мій Сибір». Назва багатозначна. Бо ж там була заборонена в царській імперії література, і Леся, приїжджаючи в Софію, просиджувала в дядьковій бібліотеці годинами.

Що стосується бібліотек, то вони – предмет її особливої любові, адже вчилася і як була здорова, і в ліжкові, вдома, і в дорозі. Потрапляючи в будь-яке місто на лікування, Леся насамперед записувалася до найкращої бібліотеки, а потім уже віддавалася в полон ескулапів. Її кололи, різали, розтягали, гіпсували, а вона, зціпивши зуби від болю, чекала тої хвилини, коли зможе взятися за книжку. Якщо ж не було можливості самій потрапити до бібліотеки, вдавалася до пошти. За своє життя Леся користувалася послугами всесвітньо відомих бібліотек Парижа, Відня, Берліна, Женеви, Мілана, Софії, Праги, Львова, Варшави, Дерпта, Петербурга, Мінська, Києва, Одеси. Боязнь залишитись відсталою, неповноцінною по-

двоювала її зусилля в інтелектуальному розвитку і духовному самовдосконаленні.

І наслідки були вражаючими. Мала феноменальні здібності до мов і знала майже всі основні європейські мови, а також старогрецьку й латинь – усього більше десятка. Французькою, німецькою, італійською могла навіть писати вірші, французькою розмовляти з вишуканим паризьким акцентом.

Подиву гідна глибока обізнаність письменниці з вітчизняною і світовою літературою – тут майже неможливо досягнути межі її зацікавлень. У 19 років написала для молодшої сестри, яка вчилася у гімназії і не мала підручника, книгу «Стародавня історія східних народів», виявляється, перший в Україні подібний підручник, виданий 1918 року.

У Києві та Петербурзі принагідно відвідувала університетські лекції з хімії та медицини. Добре знала історію філософії. Мала неабиякі малярські здібності: зберегла одна картина (мати з дитиною біля пташиного гнізда). Була музикантом і композитором. Крім того, роками любовно збирала українські народні пісні, виявивши смак і сумління етнографа.

Мати і дитина (Мати і дочка біля пташиного гнізда).
Картина Лесі Українки, намальована у період її навчання у рисувальній школі Миколи Мурашка у 1893 році.

І все це вражало сучасників. Михайло Павлик, познайомившись із 20-літньою поетесою, напише до М. Драгоманова, що Леся «просто ошоломила його своїм образованием та тонким розумом. Я думав, що вона тільки в крузі своїх поезій, аж воно далеко не так...».

(Продовження на 8 с.)

ЛЕСЯ УКРАЇНКА: ШТРИХИ ДО ПРИЖИТТЄВОГО ОБРАЗУ

(Продовження з 7 с.)

Справді, індивідуальність Лесі переросла свій час і оточення. І в українському суспільстві постала нова українська жінка – борець, письменниця, яка зросла і розквітла на українському ґрунті, чим із законною втіхою пишаємось, водночас пам'ятаючи, що ні в кого з письменників, опріч Франка, західноєвропейська культура не заважила так багато в їх ідейному, мистецькому розвитку, як у Лесі. Такий подвійний вплив зробив те, що наша письменниця високо піднеслася над загалом української інтелігенції кінця XIX – початку XX століття, стала, за крилатим висловом Франка, «одиноким мужчиною на всю новочасну соборну Україну».

Рік за роком тривало поетичне сходження Лесі Українки до світових мистецьких вершин. Від перших простеньких мелодій, створених ще, може, 1879 року на зразок «Ні долі, ні волі у мене нема, / Зосталася тільки надія одна», від цих рядків її поезія здіймається до найскладніших звучань, до тих вершинних художніх симфоній, якими можна назвати її психологічно-філософські поеми та геніальні драматичні твори, що були суцільною і смисловою, і тематично-жанровою новизною для української літератури. «Лісова пісня», «Камінний господар», «У пущі», «В катакомбах», «Блакитна троянда», «Оргія». А ще ж ота чарівної краси інтимна лірика, художня проза, блискучі статті про літературу. А ще багатюща епістолярна спадщина, адже сама Леся писала в окремі дні до десятка листів, причому справжніх, як казала, а не відписок. І до всього численні художні переклади з польської, англійської, німецької, французької та інших мов.

З творчістю Лесі Українки в нашу літературу входили цілі світи, незнані чи малознані раніше. Відкривались нові тематичні обшири. Однак цінні для нас не лише її сміливі мандрівки в різні часи, до різних народів. Важливіше те, що, беручи навіть відомі мандрівні сюжети та відстояні у віках характери, вона трактувала їх щоразу по-своєму, надавала їм нової глибини, оригінальної філософської наповненості, поетичної свіжості.

Слово Лесі ніколи не позує, йому протипоказана штучність, в її художній мові не залишається місця для риторики.

Хто не жив посеред бурі,
Той ціни не знає сили,

«Народні мелодії. 3 голоси Лесі Українки записав і упорядив Климент Квітка». Київ, 1918 р.

- Той не знає, як людині
Боротьба і праця милі.
- Або:
Місяць ясененький
Промінь тихесенький
Кинув до нас.
Спи, мій малесенький,
Пізній бо час.
- Або:
Я на гору круту, крем'яную
Буду камінь важкий підіймать...
- Або:
Осінній плач, осінній спів
Посеред літа золотого
Непереможно забринів
Із серця мого.
Ох, то ж за те, що восени
Сумного, млистоного поранку
Я раз невчасно завела собі веснянку...

При всій витонченості й ранливості природи зусиллям волі, мислі й доброти піднялася вона над своїм болем, зуміла почути інших. Кожен смуток, і жаль, і сарказм, сама інтонація Лесиноного рядка набувала загального звучання.

Як особисту трагедію, переживала поетеса уярмлення свого народу Московією, безправність української культури. Писала ж бо мовою, яка була заборонена ще до її народження (Валуєвський циркуляр 1863 року). Коли Лесі було 5 років, було заборонено український театр. Коли їй було 10 років, були дозволені вистави українською, але виключно на сільську тематику.

(Далі буде)

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXXII рік видання. № 350-351, серпень-вересень, 2023

*І чужому навчайтесь,
Щі свого не цурайтесь...*

М. Шевчук

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Іван Ковач,
Микола Корнищан, Михайло Михайлюк,
Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія

Redacția:

**Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România**

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ **2023 – рік Ольги Кобилянської**
Щоденники Ольги Кобилянської
- ❖ *Леся Українка: штрихи до прижиттєвого образу*
- ❖ *Іванові Ковачу – In memoriam*
- ❖ *Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики (10)*
- ❖ *Відома дослідниця історії українців*
Мараморощини (До ювілею Ірини-Люби Горват)
- ❖ *З історії української літератури Румунії*
– міжвоєнний період –
- ❖ *Повість Сидонії Никорович «Марія»*
- ❖ *Україністика Бухарестського університету –*
одна із складових румунської філології (LXXXX)
- ❖ *Нова редакція Українського правопису:*
морфологічні норми
- ❖ *Казковий світ з-під пера Аделі Григоруку*
- ❖ *Нове гноздо (Уривок з роману «Дикий рай»)*
- ❖ *Свято. IV. Ворог мого ворога (Уривок з роману)*
- ❖ *Парадокс (Уривок з новели)*
- ❖ *Пригоди хороброго опришка Григорія Пінті*
(Уривок з повісті)
- ❖ *Духовні джерела.*
Собор Софії Київської
- ❖ *Дитячі сторінки:*
Петрусь і чарівна сопілка (Казка)

Лідія КОВАЛЕЦЬ

ЛЕСЯ УКРАЇНКА: ШТРИХИ ДО ПРИЖИТТЄВОГО ОБРАЗУ

1 серпня 1913 року – 110 літ тому – закінчився земний шлях геніальної письменниці

(Продовження з № 349)

Ліна Костенко у своїй праці під промовистою назвою «Геній в умовах заблокованої культури» писала про Лесю Українку: «Вона входила в літературу, з якої не було виходу. Вона це знала. У заблокованій культурі зникає розуміння письменницької праці як праці. Є одне – служіння народові. Ось чому Шевченко, Леся, Франко мали не тільки світові пояснювати свій народ, вони часом повинні були пояснювати народів самого себе».

Для переконання в цьому звернімося за порадою Ліни Костенко хоча б до Лесиних листів. «Наші люди лінюхи, то таки лінюхи, бачу я тепера добре! У нас бо таки громадянського виховання нема ніякого, а через те й громадянського почуття бракує». Лесю вражала й байдужість українського народу до читання, особливо жінок, і найприкріше те, що і вчитися не хочуть: «Пощо нам теє?» Щоправда, на її ж переконання, «наші люди з натури дуже розумні».

Для Лесі неприйнятна й особливо образлива відсутність самоповаги в українців: «Прикро вразило мене оголошення „Хлопської бібліотеки“. Доки ми ще будемо інших, а то й самих себе лаяти хлопами?».

Западливість українців перед нацією «вищою» (панівною) пояснюється, на думку Лесі Українки, відсутністю власного достоїнства і дуже виразно виявляється передусім у зневагу до рідної мови.

Характерним є також ставлення українців одне до одного. Брак взаємоповаги за життя має компенсуватися традиційним короткочасним пошануванням по смерті: «У нас писатель, коли хоче, аби про нього більше говорили, то мусить вмерти, тоді його з великим гуком поховують, почнуть писати по усіх усядах, що „вся Україна плаче“ за своєю славною дитиною».

І ще така теж дуже сучасна Лесина думка: «Найщасливіший, хто може не їхати на чужину, хоч би й прекрасну».

Як бачимо, Лесині міркування позбавлені замилування власним етносом, водночас вони сповнені національної гордості. Зізнаймося, що її мало хто розумів. Бо була талантом, явищем, особистістю ев-

ропейського рівня. Сповна Лесю могла зрозуміти тільки адекватна їй натура.

Пишаймося, що такою була наша Ольга Кобилянська, яка й стала посередником у міцних та багатогранних зв'язках Лесі та Буковини. Для видатної поетеси, палко закоханої зі зрозумілих причин у «найрідніший рідний край» – Волинь, Буковина була другим таким коханим місцем. Леся називала її «країною мрій», «зеленою і гарною»: «Мені вся Буковина гарна», «Мені якось добре тут». У листі з Кимполунга до Аріадни Драгоманової Леся описує Буковину, використовуючи персоніфікацію: «Се дощ мене може навіть посварити з Буковиною, а ми ж з нею в такій приязні: вона мене приймала сонцем і погодою, мамалигою і бриндзєю, прекрасними пейзажами і добрими людьми».

Для порівняння: «Втомив мене Київ», «Київ надто весною якось натруджує нерви людини», «Мене чогось завжди лютить Київ весною, то єсть, не Київ, а кияни, якось нема тоді ні діла, ні навіть проектів, інертність, безділля». Зрозуміло, що подібні узагальнення значною мірою є суб'єктивними, хоч очевидно одне: Леся почувалася там іноді справді дискомфортно, а в нас, на Буковині, цілком інакше. Будинок Кобилянських на вулиці Новий Світ, 61 (нині Шевченка, 83) гостя взагалі називала «Санаторієм на Новому Світі», матір своєї Ольгуні – святою Анною, Ольгу Юліанівну – дорогою товаришкою та іншими теплими словами. Їхнє листування тривало з 1899 року до кінця Лесиною життя, вони зустрічалися в тому ж 1899 році на хуторі Зелений Гай, що на Полтавщині, Леся гостювала в Чернівцях і загалом на Буковині з 26 квітня по 20 вересня 1901 року. У 1903-му – 120 літ тому – у червні впродовж двох тижнів вона знову перебувала у своєї буковинської подружки, вертаючись після лікування в Італії. Зрозуміло, що були задушевні, щирі розмови про особисте, загальне, про творчість. 22 травня 1901 року відбувся вечір на честь Лесі Українки у чернівецькому «Народному домі», влаштований заходами «Буковинського Бояна» і студентського товариства «Молода Україна».

Кажуть, цей зал був переповнений, були не тільки чернівчани, а й люди з довколишніх сіл і міст. Уявімо посередині цієї зали довгий стіл і багато столів довкола нього. За довгим – Леся Українка, вся в чорному, побіч неї Ольга Кобилянська, теж у чорній сукні. Першим вітав славну поетку професор університету Степан Смаль-Стоцький, потім доповідь-виклад зробив тоді другокурсник Василь Сімович, звертаючи увагу, як сам тоді згадував, на громадські й національні мотиви в поезії Лесі Українки. Майстерно і схвильовано читали й інші.

Після всього Леся Українка кількома словами від щирого серця подякувала і за милу гостину, і за увагу до неї, за все, «що за неї сказали», і за декламування. Додала також, що на Східній Україні є певні пом'якшення з боку уряду, легше почувуються й українські культурні діячі. Не треба вдаватися до песимізму.

Відтакбуламузична частина. Несподіваною і незвичною для Лесі Українки виявилася прийнята на Буковині церемонія, коли після завершення свого номера кожен виконавець підходив до неї, аби зазнайомитись. Але вона щиро подавала кожному руку і сердечно дякувала.

Газета «Буковина» по тому засвідчить, що вечір видався величним і пишним, що «незвичайна землячка чарувала всіх своєю високою освітою, гарним патріотизмом і рідкою скромністю».

Цікаво, що враження від зустрічі було таким яскравим, що студенти, члени товариства «Молода Україна», зголосились видати збірку Лесиних віршів. У 1902 році «Відгуки», ця чепурненька на вигляд і глибока за змістом третя й остання прижиттєва збірка геніальної поетеси, побачила світ у Чернівцях у друкарні «Австрія».

Власне, цим не обмежується тема «Лесі Українки і Буковина», бо були контакти з іншими людьми, Лесина стаття «Письменники-русини на Буковині», Лесині професійні, дуже кваліфіковані оцінки творчості Кобилянської та інших літераторів і праці наших авторів про геніальну поетесу, є, зрештою, численні вияви пошанування Лесі буковинською громадою.

Разом з тим мусимо визнати, що нерясно дісталася їй, багатостраждальниці, лаврів та визнання.

Якби на той час, коли вона жила, в якійсь із європейських країн з'явився поет такого масштабу, то він мав би всесвітню славу. Як-от Гауптман, який народився раніше Лесі й пережив її, п'єси якого ставилися в театрах Європи й Америки: у 1912 році йому була присуджена Нобелівська премія. Вона, як відомо, дістається тим, діяльність яких виходить за національні рамки. Творчість Лесі Українки мала всесвітній сенс. Ліна Костенко при цьому цілком резонно зауважила, що, може, і європейська література щось втратила, не відкривши для себе такого драматурга, як Леся Українка, а з ним і його народ. Ось що таке заблокована культура.

Геніальність Лесі і в її прозріннях: вчитаймося у пророцтва Кассандри, в інвективи Тірци, і ми не відчуємо понад столітньої дистанції, бо там є все: від передчуття глобальних катастроф до тривожної перестороги проти анахронізмів мислення.

Геніальність Лесі – і в її дивовижній простоті. «Леся така проста і разом з тим така висока, така ясна і прекрасна, як вона була насправді», – казала рідна сестра письменниці Ольга Косач-Кривинюк. Навіть в останні хвилини життя, помираючи на руках матері в Сурамі (а сестра Ізидора поспішала на вокзал зустріти сестру Ольгу), Леся казала: «Дивіться, наготуйте ж Лілі [так вона називала Ольгу] щось поїсти! Вона ж так бідна здорожилася!». Це були її останні слова. Виявляючи турботу про рідних, друзів, навіть малознайомих людей упродовж життя, Леся й тепер була вірною собі.

Мені здається, ми більше знаємо Лесю-легенду, куту із суцільної криці, і менше відчуваємо її – живу.

Ніби передчуваючи це, писала ж бо в листі до сестри Ольги: «Пожила в Азії, пожила в Африці, а там... отак посуватимуся далі та далі та зникну, обернуся в легенду».

Разом з тим пам'ятаймо й про інший, куди більше вартий Лесі й задекларований у «Лісовій пісні», Мавчиному зізнанні хід розвитку подій:

Я жива! Я буду вічно жити!

Я в серці маю те, що не вмирає.

І це було святою правдою, бо Леся Українка із тих людей, у котрих лишень одна дата – їхнього народження.

Леся Українка й Ольга Кобилянська.
Чернівці. Фото 1901 р.

Світлина з:

<https://www.l-ukrainka.name/>